корегують психологічну підготовку. Щоб досягти оптимального рівня контролю над психікою, потрібні систематичні тренування та регулярні консультації психолога.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко Я.Г., Котелюх М.О. Формування психологічної готовності працівників ОВС до дій в екстремальних умовах. *Право і безпека.* 2015. № 1 (56). С. 91–96.

2. Герман Л.В. Значущість психологічної складової у професійній підготовці правоохоронців. Психологія: реальність і перспективи. 2015. Вип. 4. С. 60–63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prp_2015_4_18 (дата звернення: 10.12.2019).

3. Дівіжна С.О., Сова М.О. Психологічна підготовка працівників правоохоронних органів для професійної діяльності у екстремальних ситуаціях. *Проблеми сучасної психології.* 2016. № 32. С. 99–115.

4. Кокун О.М., Агаєв Н.А., Пішко І.О., Лозінська Н.С. Основи психологічної допомоги військовослужбовцям в умовах бойових дій : Методичний посібник. Київ : НДЦ ГП ЗСУ, 2015. 170 с.

5. Лєбєдєва С.Ю. Психологічні складові професійної та функціональної надійності персоналу ОВС. Створення системи забезпечення психологічної та психофізіологічної надійності персоналу. Організація та проведення психопрофілактичної роботи в органах внутрішніх справ України: Матеріали III Всеукраїнського науково-методичного постійно діючого семінару. Заг. ред. М.В. Джиги, С.І. Яковенка. Київ : КЮІ МВС України, 2005. С. 35–40.

Розмирська Ю.А.

кандидат психологічних наук, асистент,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ МАРКЕРИ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВИХ СТИЛІВ СТУДЕНТІВ

Вивченням психологічних особливостей мовлення людини в різний час займалося багато вчених психологів (Ж. М. Глозман, Л. О. Калмикова, О. М. Леонтьєв, С. Д. Максименко, О. О. Леонтьєв, М. О. Орап, Ч. Осгуд, С. Л. Рубінштейн). Сьогодні актуальності набувають дослідження істотних характеристик та типології мовленнєвих (Т. В. Гольтгрейвз, Л. В. Засєкіна, Дж. Пеннебейкер), вербальних-комунікативних

(В. Гудікунст, С. Тінг-Тумі, Ш. Сузукі) та комунікативно-мовленнєвих стилів (Є. М. Мехоніна, М. Ю. Олешков, Т. О. Пироженко та ін.).

Предметом нашого наукового інтересу є саме комунікативно-мовленнєві стилі – системна характеристика особистості, яка зумовлює її комунікативно-мовленнєву поведінку, і визначає провідний спосіб вирішення нею комунікативних задач, а також характер взаємодії з оточуючим світом за допомогою мовлення [5, с. 142]. В результаті комплексного теоретико-емпіричного вивчення комунікативно-мовленнєвих стилів, нами було визначено їх 5 провідних типів серед студентів: прямий-розгорнутий, прямий-стислий, непрямий-стислий, непрямий-розгорнутий та комбінований [2, с. 40].

Важливим напрямом дослідження мовленнєвих стилів у зарубіжній літературі є визначення конкретних лексичних одиниць, так званих, психолінгвістичних маркерів цих стилів. Матеріалом нашого дослідження, яке відбувалося на базі Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, слугували транскрипції діалогів між студентами (128 дівчат та 39 хлопців) на тему: «Ваші враження від святкових заходів, що були проведені в університеті (за останні пів року)». Результати проведеного психолінгвістичного аналізу відображено у таблиці.

Слова, які відображають впевненість та емоційні конотації, найбільшою мірою притаманні прямому-розгорнутому і комбінованому стилям. Визначення нами комбінованого стилю як мотиваційно-вольового дає змогу передбачити, що розвинена регуляційна сфера цих осіб виражається через мовні засоби впевненості та емоційності, зокрема через вставні слова та емоційно забарвлені лексичні одиниці. На думку Дж. Пеннебейкера, саме вставні і службові слова, найповніше маркують психологічні особливості людини [6; 8].

Застосування мовних засобів впевненості і емоційності допомагає реалізувати широкий спектр поведінкових проявів студентів у міжособовій взаємодії: співпрацю, конкуренцію, уникання, та бути гнучкими у різних комунікативних ситуаціях. Подібно до цього, аналізуючи особливості прямого-розгорнутого стилю, можемо вважати, що високі показники самоповаги, самоприйняття і впевненості носіїв цих стилів, які означають їх як діяльнісно-впевнених осіб, відображені у мовних лексичних засобах впевненості і емоційності. Емоційно забарвлені лексичні одиниці, які переважно виражені прикметниками, прислівниками і дієприкметниками, фокусують увагу на ознаках дії чи об'єкта, тобто на процесуальних аспектах комунікації. Це допомагає носіям цих стилів встановлювати ефективну міжособову взаємодію.

Таблиця 1

Психолінгвістичні маркери комунікативно-мовленнєвих стилів з найбільшою щільністю об'єктів, (%)

№	Психолінгвістичні маркери	Комунікативно-мовленнєві стилі				
		Прямий-розгорнутий	Прямий-стислий	Непрямий-стислий	Непрямий-розгорнутий	Комбінований
1.	Вставні слова, що виражають впевненість у тому, що повідомляється.	4,73	0	0	2,84	4,65
2.	Особовий займенник – я.	34,46	51,82	57,89	63,07	34,11
3.	Якісно-означальні прислівники, прикметники, дієприкметники.	32,43	13,87	10,53	2,84	30,23
4.	Вставні слова, що виражають невпевненість.	2,08	0	1,32	6,08	3,1
5.	Особовий займенник – ми.	16,89	29,2	30,26	31,11	11,63
6.	Займенники, що співвідносяться з прикметниками, заперечні та означальні займенники.	5,41	5,11	0	1,14	16,28

Особовий займенник «Я» найбільше використовується носіями прямого-стислого стилю та непрямого-розгорнутого стилю. Враховуючи особливості непрямого-розгорнутого стилю та означення носіїв цих стилів як раціонально-емоційних, ми зазначали про важливість експресії власних потреб мовця, оскільки розгорнутий полюс стилю має для цього потенціал. Як свідчать результати психолінгвістичного аналізу студенти нашої вибірки використовують цей ресурс у вигляді експресивних мовних засобів, субстантиву «Я». Прямий-стислий стиль дає змогу чітко висловити свою позицію. Визначена емпіричним шляхом у носіїв цього стилю чітка мотивація до спілкування і самомотивація, а різнобарвність емоційних переживань, спрямованість на досягнення власних інтересів та потреб, необхідність швидкого донесення свого рішення відображено у психолінгвістичному маркері займенника у першій особі однини.

Вставні слова невпевненості найбільше притаманні непрямому-розгорнутому стилю, що зіставляється з їхнім прагненням налагодити

радше ефективну соціальну взаємодію, ніж донести чітке власне рішення чи думку. Враховуючи особистісні властивості цих студентів, які є сприятливими для ефективної комунікації, а також високу спрямованість цих осіб на соціальну взаємодію (а не прийнятті власного рішення), на вербальному рівні ми спостерігаємо дещо знижену увагу щодо власної особистості, і прагненні створити сприятливий ґрунт для комуніканта і досягнення взаєморозуміння. Водночас, на наш погляд, ухиляння від чіткої власної позиції, може шкодити ефективній міжособовій взаємодії. Цим пояснюються і висока частотність займенника «Ми» як психолінгвістичний маркер непрямого розгорнутого і стислого комунікативно-мовленнєвого стилів.

Лексичні одиниці із дифузним семантичним значенням притаманні найбільше носіям комбінованого комунікативно-мовленнєвого стилю, що на вербальному рівні виражає їхню гнучкість у міжособовій взаємодії та здатність адаптуватись як до співрозмовника, так і до ситуації.

Розподіл психолінгвістичних маркерів у носіїв різних комунікативно-мовленнєвих стилів відображено на рис. 1.

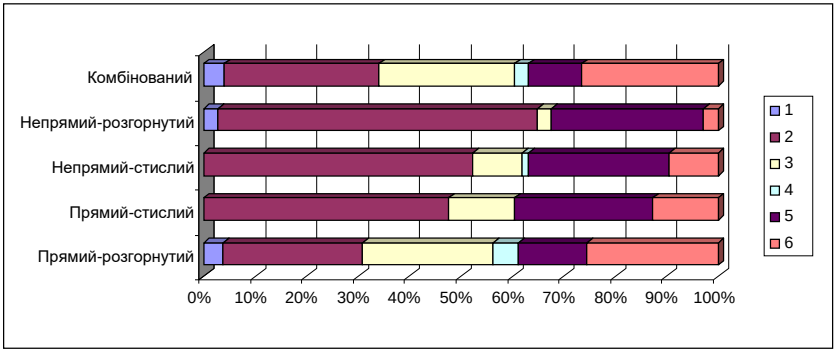

Рис. 1. Розподіл психолінгвістичних маркерів комунікативно-мовленнєвих стилів студентів (%)

Примітка: 1-вставні слова, що виражають впевненість; 2-займенник «Я»; 3-якісно-означальні прислівники, прикметники і дієприкметники; 4-вставні слова, що виражають невпевненість; 5-займенник «Ми»; 6-займенники, що співвідносяться з прикметниками, заперечні та означальні

Варто відмітити, що найбільш уживаними в кожному з заявлених стилів є особові займенники «Я» і «Ми». Примітним також є те, що студенти з провідним стислим стилем не вживають вставні слова, що виражають впевненість (що співвідноситься з такою характеристикою як використання недомовленостей, пауз і замовчування), а студенти з

непрямим-розгорнутим – вставні слова, що виражають невпевненість (використання багатого експресивного мовлення для маскування справжніх намірів мовця з оглядку на потреби та цілі).

Отже, нами було визначено психолінгвістичні маркери комунікативно-мовленнєвих стилів студентів. Для прямого-розгорнутого і комбінованого стилю притаманними виявились маркери високої впевненості та емоційності, для прямого-стислого стилю встановлено маркери інтернальності (займенник «я»), для непрямого-розгорнутого – вставні слова невпевненості, а для комбінованого – лексика із високою семантичною дифузністю.

Список використаних джерел:

1.Засєкіна Л. В. Мовленнєві стилі у новій парадигмі психолінгвістичного знання. *Психолінгвістика: зб. наук. праць.* Переяслав-Хмельницький, 2012. Вип. 9. С. 48–55.

2.Засєкіна Л. В. Ю. А. Цьось Аргументація як вираження комунікативно-мовленнєвих стилів особистості. *Психологічні перспективи.* Луцьк, 2016. Вип. 27. С. 31–44.

3.Калмикова Л. О. Проблеми мислення, мовлення і внутрішнього діалогізму особистості. *Психолінгвістика: зб. наук. праць*. Переяслав-Хмельницький, 2013. Вип. 14. С. 185–198.

4.Орап М. О. Мовленнєва компетентність як структурний елемент мовленнєвої організація суб'єкта: теоретичний аналіз. *Психолінгвістика: зб. наук. праць*, 2009. Вип. 4. С. 81–89.

5.Цьось Ю. А. Емпірична реальність комунікативно-мовленнєвих стилів студентів. *Психолінгвістика: [зб. наук. праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»]*. Переяслав-Хмельницький, 2015. Вип. 18 (1). С. 140–151.

6.Gonzales A. L., Hancock J. T., Pennebaker J. W. Language style matching as a predictor of social dynamics in small groups. *Communications Research*, 2010. Vol. 31. P. 3–19.

7.Gudykunst W., Ting-Toomey S., Chua E. Culture and Interpersonal Communication. Newbury Park, 1988. 278 p.

8.Pennebaker J. W., Mehl M. R., Niederhoffer K. Psychological aspects of natural language use: Our words, our selves. *Annual Review of Psychology*, 2003. Vol. 54. P. 547–577.

9.Suzuki S. Gender-linked differences in informal argument: Analyzing arguments in an online newspaper. *Women's Studies in Communication*, 2006. Vol. 29. P. 193–219.